

olarak ve bu esere zeyil mahiyetinde *el-Ervâhu'n-nevâfiḥ li-âşârî îşârî'l-âbâ ve'l-meşâyih*'i kaleme almıştır. Her iki eser birlikte yayımlanmıştır (Kahire 1328; Beyrut 1405/1985). **2.** *el-Menâr fi'l-muḥtâr min cevâhiri'l-Baḥri'z-zehḥâr*. Mehdî-Lidinillâh Ahmed b. Yahyâ'nın Zeydî fikhına dair eserinin hâşiyesidir (I-II, Beyrut 1408/1988). **3.** *Necâhu't-tâlib bi-Muḥtaşarı İbni'l-Hâcib*. Cemâleddin İbnü'l-Hâcib'in fikh usulüne dair eserinin hâşiyesidir (Mektebetü'l-Haremi'l-Mekkî, nr. 1534; mikrofilm, nr. 3568, 3569). **4.** *el-İthâf li-talebati'l-Keşşâf*. Zemaşerî'nin eserindeki birçok görüşünü tenkit ettiği bir eserdir (yazma nüshası için bk. Zirikî, III, 197). **5.** *el-Ebhâsü'l-müsedde fe fûnûnin müte'addide*. Kelâmla ilgilidir. **6.** *Risâletü'l-kādî Şâlih el-Makbûlî ilâ şâhibi'l-Mevâhib*. **7.** *Baḥş fi hadîsi "seteftariḫi ümmeti seb'ine fırka"*. **8.** *Baḥş fi't-ta'abbüd bi-şer'i men kâblenâ* (son dört eserin nüshaları için bk. Abdullah Muhammed el-Habeşî, s. 146). Makbûlî'nin Bâtinî (İsmâîlî) Hemedan halkının hukukî durumuyla ilgili bir fetvası Hüseyin Abdullah el-Amrî tarafından yayımlanmıştır (*New Arabian Studies*, Exeter 1994, II, 165-174).

BİBLİYOGRAFYA :

Makbûlî, *el-'Alemü's-şâmîḥ*, Beyrut 1405/1985, tür.yer.; ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 5-8; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, I, 288-292, 369; Serkîs, *Mu'cem*, II, 1772; Hayreddin Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, İstanbul 1975, s. 177; Ahmed Hüseyin Şerefeddin, *Târîhu'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen*, [baskı yeri yok] 1400/1980 (Matâbiu'r-Riyad), s. 79-80, 107-109, 257; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), III, 197; Abdurrahman Tayyib Ba'ker, *Muḥliḫü'l-Yemen Muhammed b. İsmâ'il el-Emîr eş-Şan'ânî*, Taiz - Dimaşk 1408/1988, s. 152-154; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Meşâdirü'l-fikri'l-İslâmî fi'l-Yemen*, Beyrut 1408/1988, s. 145-146, 250; Abdullah b. Abdurrahman el-Muallimî, *Mu'cemü mü'ellifi maḥtûâtı Mektebeti'l-Haremi'l-Mekkî eş-Şerif*, Riyad 1416/1996, s. 464; A. Knysh, "İbrâhim al-Kürânî (d. 1101/1690), an Apologist for wahdat al-wujûd", *JRAS*, 3. seri, V/1 (1995), s. 46.

▲ AHMET ÖZEL

MAKBUL (المقبول)

Hadisin sahih veya hasen, râvinin de güvenilir olduğunu ifade eden terim.

Sözlükte "kabul edilmiş" mânasına gelen **makbûl** kelimesi hadis terimi olarak genellikle, "adâlet ve zabt sahibi râvilerin baştan sona muttasıl bir isnadla rivayet ettikleri, illetli ve şâz olmayan haberler"

anlamında kullanılmaktadır. Buna göre makbul sahih lizâtiḥî, sahih ligayriḥî, hasen lizâtiḥî, hasen ligayriḥî hadis çeşitlerini ihtiva etmektedir. Makbul, "senedi zayıf olsa bile kendisiyle amel edilmiş ve âlimlerin kabulüne mazhar olmuş hadis" mânasında da kullanılmıştır (Aydın, s. 92). Buna göre makbul, kendisiyle amel edilmesi gerekli sahih ve hasen hadisleri ifade etmekle birlikte zayıf da olsa âlimlerin kabulünde sakınca görmeyerek amel ettikleri hadisleri de belirtmektedir.

Makbul terimi, hadis münekkittleri tarafından râvinin güvenilir (sika) olduğunu anlatmak üzere de kullanılmıştır. İbn Hacer el-Askalânî, onun daha önceki kaynaklarda söz konusu edilmediği halde ta'dîlin altıncı mertebesindeki râvileri gösterdiğini söylemiştir. Askalânî bu lafzın az hadis rivayet eden, rivayetinin terk edilmesini gerektirecek derecede cerh edilmeyen ve rivayetinde tek kalmayıp mü'tâbii olan zayıf râvileri ifade ettiğini belirtmiştir. Ancak onun bu açıklaması, muhaddislerin kullanımına aykırı olduğu ve ileri sürdüğü şartlara kendisinin de uymadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Yücel, s. 175-181).

BİBLİYOGRAFYA :

Hatib el-Bağdâdî, *el-Kifâye fi 'ilmi'r-rivâye* (nşr. Ahmed Ömer Hâşim), Beyrut 1406/1986, s. 107; İbn Hacer, *Takribü't-Tehzîb* (Avvâme), s. 74, ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 27-28; a.mlf., *en-Nüket 'alâ kitâbi İbni's-Şalâh* (nşr. Rebi' b. Hâdî Umeyr), Riyad 1408/1988, I, 490; Ali el-Kârî, *Şerḫü Şerḫi Nuḥbeti'l-fiker* (nşr. Muhammed Nizâr Temîm - Heysem Nizâr Temîm), Beyrut, ts. (Dârü'l-Erkam), s. 209-213; Tâhir el-Cezâirî, *Tevciḫü'n-nazar*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), s. 212; Ahmed Muhammed Şâkir, *el-Bâf-şü'l-ḥaşiş*, Kahire 1377/1958, s. 92; *Tecrid Tercesesi*, I, 112-113, 394; Abdullah Aydın, *Hadis İstihlâhları Sözlüğü*, İstanbul 1987, s. 92; Ahmet Yücel, *Hadis İliminde Tenkit Terimleri ve İlgili Çalışmalar*, İstanbul 1998, s. 172-182.

▲ AHMET YÜCEL

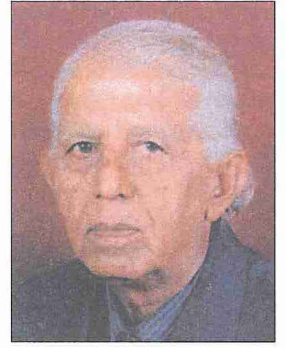
MAKBÛL AHMED

(مقبول أحمد)

(1919-1998)

İslâm coğrafyacısı.

Bombay'da doğdu. Tam adı Seyyid Makbûl Ahmed'dir. 1945'te Bombay Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra İngiltere'ye giderek Oxford Üniversitesi'nde çalışmalarını sürdürdü. Burada İngiliz şarkiyatçısı Hamilton Gibb'in danışmanlığında Mes'ûdî'nin *Mürûcû'z-zeheb* adlı eserindeki coğrafyayla ilgili bölümlerin inceleme, neşir ve İngilizce tercümesini

Makbûl
Ahmed

kapsayan çalışmasıyla yüksek lisans yaptı; İdrîsî'nin *Nüzhetü'l-müştâḫ*'ının Hindistan'la ilgili kısmının inceleme, neşir ve İngilizce çevirisinden meydana gelen teziyle de doktor unvanını aldı. 1951 yılında Hindistan'a dönerek Aligarh İslâm Üniversitesi'nde İslâm coğrafyasına dair çalışmalarına devam etti. Mes'ûdî'nin eseri üzerine yaptığı çalışmayı *Islamic Culture*'de yayımladı ("al-Mas'ûdî's Contribution to Medieval Arab Geography", XXVII [1953], s. 61-77, XXVIII [1954], s. 275-286). 1958'de Aligarh İslâm Üniversitesi'nin Mes'ûdî'nin vefatının 1000. yılı münasebetiyle düzenlediği sempozyuma öncülük etti; burada sunulan tebliğleri A. Rahman ile birlikte neşretti (*al-Mas'ûdî's Millenary Commemoration Volume*, Aligarh 1960). Bu arada birçok konferansa ve toplantıya katıldı. Müslüman coğrafyacıların eserlerinde işaret edilen önemli mevki ve limanların eski yerlerini, Mes'ûdî ve Bîrûnî gibi âlimlerin mezarlarını araştırmak için seyahatler yaptı. Cemmû ve Keşmîr Üniversitesi ile Londra Üniversitesi'nde de ders veren Seyyid Makbûl Ahmed, 1993-1994 yıllarında Ürdün Ehlibeyt Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. 1998'de Hindistan'da vefat etti. Ehlibeyt Üniversitesi aynı yıl Makbûl Ahmed'in anısına bir sempozyum düzenleyerek sunulan tebliğleri yayımladı (bk. bibl).

Eserleri. **1.** *Indian and the Neighbouring Territories as Described by the Sharîf al-İdrîsi in his Kitâb Nuzhat al-Mushtâḫ fi 'ikhtirâḫ al-Âfâq*. İdrîsî'nin kitabında Hindistan, Pakistan, Seylân ve diğer komşu bölgelerle ilgili bilgileri ihtiva eden eserin Arapça'sı Aligarh'ta (I, 1954), tercümesi Leiden'de (II, 1960) basılmıştır. **2.** *History of Arab-Islamic Geography: 9 th-16 th Century A.D.* (Amman 1995). Eserin ilk bölümünde tarihe dair bir sunuşla birlikte coğrafya konusunda çalışma yapan müellifler tanıtılmakta, ikinci bölümde coğrafya konu-